

SELETUSKIRI

Eesti seisukohtadele „Uus Euroopa kaitsetööstuse strateegia: Euroopa Liidu valmisoleku saavutamine reageerimisvõimelise ja kerkse Euroopa kaitsetööstuse abil“ ja Euroopa Parlamendi ja Komisjoni määruse eelnõule, millega kehtestatakse Euroopa kaitsetööstuse programm ja meetmete raamistik kaitseotstarbeliste toodete õigeaegse kättesaadavuse ja tarnimise tagamiseks.

Venemaa agressioonist tingitud julgeolekukriisi ja majandusolukorra tõttu peab Eesti vajalikuks tõsta kiiremas korras Euroopa kaitsevalmidust. Euroopa kaitsekulutuste ja – investeeringute aeglane kasvutempo on tinginud strateegilise puudujäägi Euroopa laskemoonavarudes ja kaitsetööstuse võimekuses.

Euroopa Komisjon avaldas 5. märtsil 2024 **Euroopa kaitsetööstuse strateegia** (*European Defence Industry Strategy* – EDIS), mis on järgmise 10 aasta visioon Euroopa Liidu (EL) ambitsioonile saavutada kaitsevalmidus läbi reageerimisvõimelisema ja kerksema Euroopa kaitsetööstuse. Kaitsevalmidus on defineeritud kui EL-i ja selle liikmesriikide püsiv valmisolek kaitsta oma kodanikke, territoriaalset terviklikkust, elutähtsat infrastruktuuri ja demokraatlike väärtuseid.

Lisaks avaldas Euroopa Komisjon 5. märtsil 2024 ettepaneku määruseks, millega kehtestatakse **Euroopa kaitsetööstuse programm** ja meetmete raamistik kaitseotstarbeliste toodete õigeaegse kättesaadavuse ja tarnimise tagamiseks (*European Defence Industry Programme* – EDIP)¹. Eesti peab nii strateegiat kui määruse eelnõu ajakohaseks, kuna nende eesmärgiks on Venemaa agressioonist tingitud julgeolekukriisiga tegelemine, Euroopa kaitsevalmiduse tõstmine, Ukraina kaitsetööstusbaasi arendamine ning investeeringud kaitseotstarbeliste toodete tootmisvõimsuste kasvuks, investeeringuteks võimearendusprojektidesse ning laskemoona.

EDIP viib ellu Euroopa kaitsetööstuse strateegia eesmärgid ning selle tegevus tugineb kolmele sambale, mille sisu on lühidalt võttes järgmine:

- Tugevdada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi (*European defence technological and industrial base* – EDTIB) konkurentsivõimet.
- Suurendada EDTIB suutlikkust tagada kaitseotstarbeliste toodete õigeaegne kättesaadavus ja tarnimine.
- Aidata kaasa Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi taastamisele, ülesehitamisele ja ajakohastamisele.

Eelnõu teeb nimetatud kolme samba elluviimiseks mitmesuguseid ettepanekuid. Määruse kehtivus on vastuvõtmise hetkest kuni 31.12.2027 ning kogueelarve 1500 miljonit eurot jooksevhindades.

---

¹ (COM2024) 150)

1. Sissejuhatus

Venemaa agressioonist tingitud julgeolekukriisi ja majandusolukorra tõttu peab Eesti vajalikuks tõsta kiiremas korras Euroopa kaitsevalmidust. Euroopa kaitsekulutuste ja – investeeringute aeglane kasvutempo on tinginud strateegilise puudujäägi Euroopa laskemoonavarudes ja kaitsetööstuse võimekuses.

Euroopa Komisjon avaldas 5. märtsil 2024 Euroopa kaitsetööstuse strateegia (edaspidi ka „strateegia“ või „kaitsetööstuse strateegia“), mis on järgmise 10 aasta visioon Euroopa Liidu (EL) ambitsioonile saavutada kaitsevalmidus läbi reageerimisvõimelisema ja kerksema Euroopa kaitsetööstuse. Kaitsevalmidus on defineeritud kui EL-i ja selle liikmesriikide püsiv valmisolek kaitsta oma kodanikke, territoriaalset terviklikkust, elutähtsat infrastruktuuri ja demokraatlike väärtuseid. Strateegia koosneb ühest tänast seisust ja väljakutseid kirjeldavast peatükist ning viiest uusi ettepanekuid sisaldavast peatükist: 1) valmisoleku võimendamine läbi investeeringute: „rohkem, paremini, koos ja Euroopast“; 2) kaitsevarustuse kättesaadavuse tagamine; 3) EL ühisrahastamine; 4) kaitsevalmiduse kultuuri süvalaiendamine; 5) partnerlused.

Lisaks avaldas Euroopa Komisjon 5. märtsil 2024 ettepaneku määruseks, millega kehtestatakse Euroopa kaitsetööstuse programm ja meetmete raamistik kaitseotstarbeliste toodete õigeaegse kättesaadavuse ja tarnimise tagamiseks (*European Defence Industry Programme – EDIP*)². Eesti peab nii strateegiat kui määruse eelnõu ajakohaseks, kuna nende eesmärgiks on Venemaa agressioonist tingitud julgeolekukriisiga tegelemine, Euroopa kaitsevalmiduse tõstmine, Ukraina kaitsetööstusbaasi arendamine ning investeeringud kaitseotstarbeliste toodete tootmisvõimsuste kasvuks, investeeringuteks võimearendusprojektidesse ning laskemoona.

EDIP viib ellu Euroopa kaitsetööstuse strateegia eesmärgid ning selle tegevus tugineb kolmele sambale, mille sisu on lühidalt võttes järgmine:

- Tugevdada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi (*European defence technological and industrial base – EDTIB*) konkurentsivõimet.
- Suurendada EDTIB suutlikkust tagada kaitseotstarbeliste toodete õigeaegne kättesaadavus ja tarnimine.
- Aidata kaasa Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi taastamisele, ülesehitamisele ja ajakohastamisele.

Eelnõu teeb nimetatud kolme samba elluviimiseks mitmesuguseid ettepanekuid. Määruse kehtivus on vastuvõtmise hetkest kuni 31.12.2027 ning kogueelarve 1500 miljonit eurot jooksevhindades.

Määruse eelnõu tugineb neljale erinevale õiguslikule alusele:

- ELi toimimise lepingu artikkel 173 seoses EDTIB konkurentsivõimega
- ELi toimimise lepingu artikkel 114 seoses Euroopa kaitsevarustuse turuga
- ELi toimimise lepingu artikkel 212 seoses Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi tugevdamisega
- ELi toimimise lepingu artikkel 322 seoses finantssätetega

---

² (COM2024) 150)

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik kvalifitseeritud häälteenamus. Eelnõu subsidiaarsustähtaeg on 6. juuni 2024. Eelnõu menetlemist alustas EL nõukogus Belgia eesistuja märtsis 2024 ning menetlus jätkub Ungari eesistumise käigus 2024.a II poolaastal. Arvestades Euroopa Parlamendi (EP) koosseisu vahetumist, ei ole tõenäoline, et EP on valmis läbirääkimisteks enne 2025.a I kvartalit. Eelnõu menetlemine EP poolel on ositi mitme komisjoni pädevuses ja EP ühispositsioonini jõudmine võtab seepärast aega.

Eesti seisukohad on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi järgmiste ülesannetega Eesti seisukohad EL-i kaitsevalmiduse tõstmise ja kaitsetööstuse strateegia kohta ja Eesti seisukohad EL ühishangete keskpika instrumendi läbirääkimisteks. Eelnõu vastab Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteetidele aastateks 2023-2025.

Seisukohad ja seletuskirja koostasid Kaitseministeeriumi innovatsiooni osakonna juhataja Miiko Peris (miiko.peris@kaitseministeerium.ee), Kaitseministeeriumi NATO ja Euroopa Liidu osakonna juhataja Kalle Kirss (kalle.kirss@kaitseministeerium.ee), Kaitseministeeriumi NATO ja Euroopa Liidu osakonna nõunik Jekaterina Iljina (Jekaterina.iljina@kaitseministeerium.ee), Kaitseministeeriumi NATO ja Euroopa Liidu osakonna nõunik Ingvar Arst (ingvar.arst@kaitseministeerium.ee), kaitsenõunik Eesti Vabariigi Alalises Esinduses EL juures Hiie Marie Loovere (HiieMarie.Loovere@mfa.ee). Valdakonna eest vastutavad asekanstlerid Kaitseministeeriumis on kaitseplaneerimise asekanstler Tiina Uudeberg (tiina.uudeberg@kaitseministeerium.ee) ja kaitsepoliitika asekanstler Tuuli Duneton (tuuli.duneton@kaitseministeerium.ee).

2. Sisu ja võrdlev analüüs

2.1 Tegevuste sisukokkuvõte

Strateegia sisaldab mitmeid ettepanekuid ning järgnevalt on mõned olulisemad neist välja toodud:

- **Liikmesriikide nõudluse optimeerimine läbi ühishangete.** Komisjoni hinnangul on Euroopa kaitsetööstusbaas liialt killustunud ja ühishanked oleks peamine meede mastaabiefekti saavutamiseks ja efektiivsema ning integreerituma sektori tagamiseks. Ettepanek on luua Kaitsetööstuse valmiduse nõukogu (*Defence Industrial Readiness Board*), mis toetaks ühishankeid ja EDIP-i rakendamist ning ühendaks liikmesriike, Komisjoni ja Euroopa Kaitseagentuuri (*European Defence Agency* – EDA). Nõukogu üks funktsioonidest on võimalike liikmesriikide ühishuvides olevate projektide kindlakstegemine selleks, et neid hiljem rahastada. Lisaks on plaanis Kaitsetööstuse grupi loomine, mis peaks tagama tõhusama erasektori kaasamise, mh tööstussektorite kaupa.
- **Tootmisvõimekuse suurendamine läbi ettevõtetele suunatud rahaliste toetuste.** Ettepanek on jätkata, ja laiendada ka teistele kaitseartiklitele peale moonna, 1 miljoni mürsu initsiatiivi raames loodud laskemoona tootmist toetava määruse (*Act in Support of Ammunition Production* – ASAP) loogikat. Eriline tähelepanu on ka droonide masstootmisel, võimalusel koostöös Ukrainaga. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuseks luuakse eraldi kaitsevaldkonna tarneahelate ümberkujundamise kiirendamise fond (*Fund to Accelerate Defence Supply Chain Transformation*, FAST). Lisaks ettepanekud arendada püsivalmis rajatisi (nn *ever-warm facilities*) ehk hoida EL rahalisel

toel pidevalt teatud tasemel tootmisvõimekust, mh perioodidel kui nõudlus on väiksem, ja olla valmis ümber ehitada tsiviilsektori tootmisliine.

- **Kaitsevarustuse saadavuse tagamine igal ajahetkel, eriti kriisiolukordades.** Et tagada kiire ligipääs vajalikule varustusele kriisiolukordades ja vähendada hankimist kolmandatest riikidest soovib Komisjon EDIP-i raames luua eraldiseisva pilootprojekti Euroopa kaitseotstarbeliste kaupade müügimehhanism (*European Military Sales Mechanism*). Mehhanismi raames soovib Komisjon hakata toetama kaitsevõimete ostmist n-ö suuremas mahu kui riigid seda vajaksid, tekitades sellega strateegilised varud, millest vajadusel kiiresti liikmesriikide kaitsevõimet toetada. Komisjoni ja Euroopa Kaitseagentuuri poolt valmib ka ühine EL-i kaitsetööstuse toodete kataloog teadlikkuse ja nõudluse suurendamiseks.
- **Tarnekindluse tagamine ja sõltuvuste vähendamine kolmandatest osapooltest.** Tarnekindluse tagamiseks tehakse ka regulatiivseid ettepanekuid, näiteks võimalus paluda ettevõtetel võtta vastu prioriteetseid tellimusi (*priority rated orders*) ja jagama informatsiooni hindadest, tarneahelatest, tootmisvõimekustest ja muust, mis tööstusplaneerimisel relevantne.
- **Standardiseerimine ja lepingutingimuste ühtlustamine.** Komisjon lubab toetada NATO tsiviil- ja militaarstandardide kasutamist. Lisaks toetatakse kiireid rist-sertifitseerimistegevusi ja kriisiajal riiklike sertifikaatide vastastikust tunnustamist. Standardiseeritud hankeraamistiku kaudu soovitakse ühtlustada EL-is asuvate tootjatega sõlmitavate lepingute tingimusi. St kui ei ole sõnaselgelt sätestatud teisiti, on plaanis rakendada lähenemine, mille raames on riikide raamlepped edaspidi avatud mis tahes muule liikmesriigile samadel tingimustel, mis kehtivad hankiva liikmesriigi suhtes.
- **Kaitsetööstuse ligipääs kapitalile.** Strateegia seab eesmärgiks käesoleva aasta jooksul muuta Euroopa Investeeringuspanga (*European Investment Bank – EIB*) poliitikat nii, et sealt saaks rahastada ka puhtalt kaitseotstarbelisi projekte. Samuti soovitakse kohandada olemasolevaid finantsinstrumente ühtekuuluvuspoliitika raamistikus, sh Euroopa Regionaalarengu Fond (*European Regional Development Fund - ERDF*), Euroopa Sotsiaalfond+ (*ESF+*) ja Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond (*InvestEU*) nii, et nad toetaksid kaudselt ka kaitsevalmiduse eesmärke (nt kahesuguse kasutusega infrastruktuuri või kaitsetööstuses vajalike oskuste arendamine).
- **Koostöö tihendamine Ukrainaga ja nende integreerimine Euroopa kaitsetööstusbaasi.** Komisjon soovib soodustada koostööd Euroopa ja Ukraina kaitsetööstusbaaside vahel, ja võimaldada Ukrainal osaleda ja saada kasu EDIP-i raames olevatest algatustest samadel alustel nagu liikmesriigid. Kiievisse soovitakse luua innovatsioonibüroo koordineerimaks koostööd EL ja Ukraina kaitsejõudude, ettevõtete ja eriti idufirmade vahel. Lisaks soovitakse kasutada külmutatud varadest saadud tulusid Ukrainale ühishangete tegemiseks.

Komisjon on sätestanud progressi hindamiseks järgmised indikaatorid ja kutsub liikmesriike üles:

- 2030. aastaks hankima vähemalt **40%** kaitsevarustusest ühiselt (hetkel 18%, kuigi 2007 seati juba sama eesmärk 35% sihttasemele);

- tagama, et 2030. aastaks moodustaks EL-i sisene kaitsekaubanduse impordi ja ekspordi väärtus vähemalt **35%** EL-i kaitseturu koguväärtusest (hetkel 15%);
- astuma samme eesmärgi suunas, et 2030. aastaks hangiksid liikmesriigid vähemalt **50%** oma kaitsevarustusest EL turult ja 2035. aastaks **60%** (hetkel 22%, enne Ukraina täiemahulist sõda veidi alla 40%).

Määruse eelnõu koosneb kokku 67 artiklist, mis jagunevad järgmiselt:

- 1. peatükk Üldsätted (artiklid 1-2);
- 2. peatükk Programm ja Ukraina toetusinstrument (artiklid 3-21)
- 3. peatükk Euroopa relvastusprogrammi koostööstruktuur, SEAP (artiklid 22-33).
- 4. peatükk Varustuskindlus (artiklid 34-56).
- 5. Haldmine, Hindamine ja kontroll (artiklid 57-67).

EDIP määruse tegevused tuginevad kolmele sambale:

- Tugevdada EDTIB konkurents- ja reageerimisvõimet.** Selleks et suurendada jõupingutusi, millega koondada ja ühtlustada Euroopa nõudlust EDTIB pakutava kaitseotstarbelise varustuse järele, tehakse EDIPis ettepanek luua kasutusvalmis õigusraamistik – Euroopa relvastusprogrammi koostööstruktuur (*Structure for European Armament Programme* – SEAP), – et teha koostööd ja hallata ühiselt kaitsevarustust kogu selle olulusringi jooksul. EDIPiga jätkatakse ühishangete (*European defence industry reinforcement through common procurement act* – EDIRPA) ideed 2025. aastast edasi, et vähendada jätkuvalt killustatust ja ühtlustada Euroopa nõudlust. EDIP jätkab ka ASAP-i (laskemoona tootmine) ideed toetada EDTIB investeeringuid, aitab EDTIB-l liikuda paindlikuma tootmisvõimsuse poole ning tagab Euroopa Kaitsetööstuse projektide tootmisetapi. Selleks et parandada EDTIB rahastamisvõimalusi, luuakse EDIP-iga fond, et võimendada ja kiirendada investeeringuid, mida on vaja EL-is asuvate VKE-de ja väikeste keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate kaitsealase tootmisvõimsuse suurendamiseks, ning vähendada selliste investeeringute riske. Siin tuginetakse komisjoni kogemustele ASAP-i kasvufondiga ning EL-i kaitseinnovatsiooni kava (EUDIS) kaitsevaldkonna omakapitalirahastu edukale loomisele.
- Suurendada EDTIB suutlikkust tagada kaitseotstarbeliste toodete õigeaegne kättesaadavus ja tarnimine.** EDIP-i eesmärk on toetada liikmesriikide jõupingutusi kaitseotstarbelise varustuse võimalikult suure varustuskindluse saavutamiseks, luues kogu ELi hõlmava varustuskindluse süsteemi. See suurendaks ka liikmesriikide usaldust piiriüleste tarneahelate vastu ning annaks EDTIB-le olulise konkurentsieelise. Terviklik kriisiohjeraamistik võimaldaks koordineerida reageerimist võimalikele tulevastele tarnekriisidele seoses konkreetse kaitseotstarbelise varustusega või tarneahelates.
- Aidata kaasa Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi taastamisele, ülesehitamisele ja ajakohastamisele.** Ukraina praegune vajadus kaitseotstarbelise varustuse järele ületab kaugelt tema tootmisvõimsuse. EL ja selle liikmesriigid aga annavad sõjalist abi oma varudest, mis on suures osas ammendunud, ning nende kaitsetööstus on kohandatud rahuajale. Seepärast on mõlema poole huvides

teha tihedamat koostööd. Kui vastavate tööstusbaaside vahel ei looda tugevat sidet, võib see lühikeses perspektiivis tuua kaasa ärivõimaluste kasutamata jätmise ning keskpikas ja pikas perspektiivis majandusliku ja strateegilise sõltuvuse. Pidades silmas Ukraina tulevast ühinemist EL-iga, on vaja, et EDIP tõhustaks tööstustasandi koostööd Ukrainaga. Osana EL-i tulevastest julgeolekualastest kohustustest Ukraina ees³ peaks EL edendama tihedamat koostööd Ukraina kaitsektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasiga, et suurendada selle suutlikkust rahuldada esmavajadusi, ning tegema tööd standardite ühtlustamise ja parema koostalitlusvõime nimel. Tihedam koostöö Ukraina kaitsektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasiga aitab tugevdada Ukraina kaitsevõimet ning suurendab EDTIB suutlikkust rahuldada nii liikmesriikide kui ka Ukraina vajadusi.

3. Euroopa Liidu asja vastavus pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

3.1.1 Õiguslik alus

Määruse eelnõu tugineb neljale erinevale õiguslikule alusele:

- ELi toimimise lepingu artikkel 173 seoses EDTIB konkurentsivõimega
- ELi toimimise lepingu artikkel 114 seoses Euroopa kaitsevarustuse turuga
- ELi toimimise lepingu artikkel 212 seoses Ukraina kaitsektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi tugevdamisega
- ELi toimimise lepingu artikkel 322 seoses finantssätetega

Eesti toetab valitud õiguslikke aluseid ja peab neid sobivateks, sest need võimaldavad Euroopa kaitsevõimet tugevdada. Eesti peab kõnealuste õiguslikke aluseid eesmärgipärasteks.

3.1.2 Subsidiaarsus

Liikmesriigid on kriitilises sõltuvuses EDTIB suutlikkusest rahuldada relvajõudude vajadusi nii ajalises kui ka mahulises mõttes. Venemaa agressioonisõjaga Ukrainale ja Ukraina kaitsektori tööstuslikule baasile tekitatud kahju on nii suur, et Ukraina vajab ulatuslikku ja püsivat toetust, mida ükski liikmesriik üksi ei suuda pakkuda. Seetõttu on oluline tagada, et nii EDTIB kui ka Ukraina kaitsektori tehnoloogiline ja tööstuslik baas suudaksid seda strateegilist rolli täita. Euroopa tasandi meetmed tunduvad selles valdkonnas kõige sobivamad.

Seoses EDTIB konkurentsivõime toetamisega:

- Ühelt poolt seisavad liit ja selle liikmesriigid silmitsi julgeolekuolukorra suure muutusega, mille tulemusel kasvab Euroopa nõudlus kaitseotstarbelise varustuse järele, teiselt poolt aga piirab EDTIB-d nn rahuaja tootmisvõimsus. Kui selline olukord püsib pikalt, on sel jätkuv negatiivne struktuurne mõju EDTIB konkurentsivõimele. Kuigi madalamal tasandil ulatuvad EDTIB tarneahelad enamasti üle riigipiiride,

---

³ Raamistik, mis käsitleb ELi tulevase julgeolekualaseid kohustusi Ukraina ees ja mille Nõukogu kiitis heaks 27. novembril 2023.

joonduvad need kõrgemal tasandil struktuurselt riigipiiride järgi. See tuleneb EL-i liikmesriikide nõudlusest kaitseotstarbelise varustuse järele, mis hoolimata hiljutisest suurenemisest on endiselt väga killustunud ja jätab seega EDTIB ilma tõeliselt toimiva EL-i kaitseturu eelistest. Liikmesriigid ei ole saavutanud eesmärki eraldada 35 % kõigist kaitseotstarbelise varustuse hangetest Euroopa ühishangetele, mille nad seadsid endale 2007. aastal. See näitab, et liikmesriikidel on märkimisväärsed raskusi, mis ei võimalda neil suurendada kaitseotstarbelise varustuse ühishankeid. Seetõttu on liidul parimad võimalused rakendada meetmeid, et stimuleerida EL-i kaitseotstarbelise varustuse nõudluse koondamist ja ühtlustamist ning hõlbustada pikaajalist koostööd, mida liikmesriigid teevad kaitseotstarbelise varustuse elutsükli jooksul.

- Koordineerimatus ja liikmesriikide nõudluse liigne kontsentreerumine sama liiki kaitseotstarbeliste toodete järele samal ajavahemikul koos võimaliku nappusega põhjustaks samuti hinnatõusu ja väljatõrjumise efekti (s.t väiksema ostujõuga liikmesriikide jaoks raskusi vajalike kaitseotstarbeliste toodete ostmisel). Ennetades võimalikke konflikte paralleelsete riiklike hangete vahel, tugevdavad EL-i liikmesriikide nõudluse koondamiseks Euroopa tasandil kehtestatud meetmed seega ka liikmesriikidevahelist solidaarsust.
- Koordineerimata nõudlus vähendab ka turusuundumuste nähtavust. Euroopa nõudluse vähene nähtavus ja prognoositavus pärsib omakorda tööstuse suutlikkust investeerida täielikult nõudlusest sõltuvasse sektorisse. Kuid uue julgeolekuolukorra tõttu ei saa liit oodata, kuni EDTIB saab tellimusi piisavalt prognoosida, et investeerida tootmisvõimsuse kohandamisse. Euroopa kaitsetööstus peab uue turuolukorraga võimalikult kiiresti kohanema. See tähendab, et tuleb toetada tööstuse paindlikku tootmisvõimsusse tehtavate investeeringute riskide vähendamist. Selline sekkumine üksnes liikmesriigi tasandil võib viia tasakaalustamatuseni investeeringute geograafilises jaotuses ja tarneahelate killustatuse suurenemiseni. Euroopa tasand näib olevat kõige sobivam ka selleks, et võtta meetmeid EDTIB-sse tehtavate investeeringute riskide vähendamiseks kogu liidus, et aidata sektoril välja arendada paindlikud tootmisvahendid.
- Samuti on vaja EDTIB konkurentsivõime huvides kasutada ära Euroopa Kaitsefondi (EDF) tulemusi nii programmide projektidest tulenevate toodete või tehnoloogiate kui ka tänu nendele saavutatud tarneahelate avamise osas. Siiski võivad mitmed probleemid takistada EDF-i teadus- ja arendustegevusest tulenevate lõpptoodete ühishankeid. See tähendab, et EDF-i projektide tulemused võivad teadus- ja arendustegevuse järgsetes etappides seista silmitsi uue turustamisviibega, mida liikmesriigid üksi ei suuda muuta. Liidul on parimad võimalused võtta meetmeid tagamaks, et EDF-i raames algatatud koostöö jätkub ka pärast teadus- ja arendustegevuse etappi.

Seoses Euroopa kaitseotstarbelise varustuse varustuskindlusega:

- Kuigi kaitsevaldkonna varustuskindlus on määratletud peamiselt liikmesriikide tasandil, kuna valdkond kuulub liikmesriikide pädevusse, on varustuskindlusel üha enam ka Euroopa mõõde, kuna tööstuse tarneahelad ulatuvad üle EL-i siseturu ja kaugemalegi. See kehtib eelkõige kriitilise tähtsusega komponentide ja tooraine kohta, mille hankimisel on liikmesriigid üha enam üksteisest sõltuvuses. Nagu näitab laskemoonakava, on liikmesriikide teave EDTIB üldise suutlikkuse ja tarneahelate osas piiratud, mis takistab neil teha teadlikke otsuseid. Seepärast on piisava varustuskindluse tagamiseks, sh kriisi ajal, vaja näha EDIP-is liidu tasandil ette kogu EL-i hõlmava varustuskindluse süsteemi kehtestamine. Selline raamistik tõhustab kaitseotstarbeliste toodete tarnekriisidele

reageerimise koordineeritust, suurendab liikmesriikide usaldust piiriüleste tarneahelate vastu ning tugevdab EDTIB kerksust kõigi liikmesriikide huvides tõhusamalt kui paralleelsed riiklikud meetmed.

Seoses Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi tugevdamisega:

- Kaitsetööstus on Ukraina majanduse strateegiliselt oluline sektor. Riik püüab säilitada ja suurendada tootmisvõimsust, et rahuldada riiklikke kaitseotstarbelise varustuse vajadusi. Venemaa agressioonisõja tekitatud kahju Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi taristule on nii suur, et Ukraina vajab toetust, mida ükski liikmesriik üksi ei suudaks pakkuda. EDIP-i raames kavandatud meetmed tugevdavad otseselt Ukraina kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi ning tõhustavad Ukraina tööstuskoostööd EDTIB-ga. EDIP-iga on EL-il ainulaadne võimalus stimuleerida nii Euroopa kui ka Ukraina tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi rahuldama ühiselt Ukraina ja liikmesriikide vajadusi, nii ajalisel kui ka mahulisel määral. Ukrainas viibiva delegatsiooni kaudu saab EL tagada riiki mõjutavaid sündmusi käsitleva teabe igakülgse kättesaadavuse. EL-il on Ukrainale antavas sõjalisel abis oluline roll ning ta osaleb ka enamikus mitmepoolsetes protsessides, mille eesmärk on lahendada Ukraina ees seisvaid kaitseprobleeme. See võimaldab EL-il olla pidevalt teadlik uutest vajadustest, mis on seotud kaitseotstarbelise varustuse ja Ukraina kaitsealase tootmisvõimsusega, ning seega kohandada toetust vastavalt muutuvatele vajadustele, tehes tihedat koostööd teiste riiklike või tööstuse sidusrühmadega. Eesmärki valmistada kandidaatriike ja potentsiaalseid kandidaatriike ette liidu liikmeks saamiseks saab samuti kõige paremini täita liidu tasandil.

3.1.3 Proportsionaalsus

Ettepanek on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, sest see ei lähe kaugemale, kui on vaja Euroopa tasandil kindlaks määratud eesmärkide saavutamiseks.

Võttes arvesse enneolematut geopoliitilist olukorda ja märkimisväärset ohtu liidu julgeolekule, on kavandatud poliitiline lähenemisviis proportsionaalne tuvastatud probleemide ulatuse ja tõsidusega. Asjakohaselt käsitletakse vajadust toetada tööstuse kohanemist struktuurimuutustega, tõhustada ELi kaitseotstarbelise varustuse varustuskindlust ja tugevdada Ukraina kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi aluslepingute kohase võimaliku liidu sekkumise piires. EDIP-is sätestatud meetmed ei lähe kaugemale sellest, mida on tingimata vaja nende eesmärkide saavutamiseks, ning on nende eesmärkide saavutamiseks seotud probleemide ulatuse ja raskusastmega proportsionaalsed. Rahalist toetust antakse mitmesugustele meetmetele, mille eesmärk on tugevdada tööstuse konkurentsivõimet avatud konkurentsitingimuste süsteemis. Ukraina kaitsesektori tehnoloogilisele ja tööstuslikule baasile antav toetus põhineb Ukrainale praegu antava toetuse loogika laiendamisel ja kujutab endast sihipärast reageerimist Ukraina olukorrale, mis on tingitud Venemaa agressioonisõjast.

Eesti hinnangul on eelnõu kooskõlas proportsionaalsuse ja subsidiaarsuse printsiipidega.

3.1.4 Strateegia vastavus pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

Kaitsetööstuse strateegias välja toodud tegevused on riigipiiride ülesed, millega ei saa tegeleda riigid üksikult ja iseseisvalt ning on kooskõlas subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõttega. EL-i tasandil võetavad meetmed on vajalikud probleemi lahendamiseks senisest sidusamalt ja tõhusamalt viisil. Kuigi teatis on informatiivne, on strateegias toodud EL arengu suunad ning edasised algatused, mis sätestavad täpsemad meetmed eesmärkide saavutamiseks.

Kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega on strateegias toodud ettepanekute eesmärged võimalik saavutada ainult EL-i tasandil komisjoni ettepaneku alusel.

Kuna komisjoni teatis ja strateegiate planeeritav tegevuste nimekiri, mis sisaldab ka seadusandlikke ettepanekuid, käsitleb eesmärged ja nendeni jõudmise meetmeid üldisel kujul, siis on võimalik ettepanekute proportsionaalsust hinnata konkreetsete algatuste esitamisel Euroopa Komisjoni poolt.

4. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Käesolevaks ajaks ei ole Euroopa komisjon teinud strateegia ja määruse eelnõuga kaasnevatele mõjudele hinnangut. Mõjuhinnangut ei olnud võimalik teha, sest ettepanek, mille eesmärk on toetada Euroopa kaitsetööstuse kiiret kohanemist uue geopoliitilise olukorraga ja abistada sõjas olevat riiki alates 2022. aasta algusest, on kiireloomuline.

4.1 Määruse ja strateegia mõjude analüüs

4.1.1 Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Eelnõu ja strateegia ei mõjuta riigiasutuste töökorraldust.

4.1.2 Mõju riigieelarvele

Eelnõu näeb ette 1500 miljonit eurot alates eelnõu vastuvõtmisest kuni 31. detsember 2027. a. Määrusega seotud tegevusi finantseeritakse EL mitmeaastase eelarve raamistiku vahenditest ning see ei oma täiendavat mõju riigieelarvele.

4.1.3 Mõju riigi julgeolekule ja rahvusvahelistele suhetele

Määrusel ja strateegial on mõju riigi julgeolekule. Eelnõu ja strateegia pakuvad mitmesuguseid tegevusi, mis kasvatavad Euroopa Liidu rolli kaitsevaldkonnas. Selle tulemusel suureneb EL liikmesriikide ja EL kaitsevalmidus ning see mõjub Eesti riigi julgeolekule positiivselt. Eelnõu võimaldab edaspidi taotleda riikidel projektide elluviimiseks EL rahastust, mis omakorda võimaldab toetada Eesti ja Ukraina julgeolekut. Samuti loob eelnõu võimaluse viia ellu mahukaid piiriüleseid kaitsevõime kasvatamise projekte ning pakub nendeks EL rahastust.

4.1.4 Sotsiaalsed mõjud ja mõjud haridusele, kultuurile ja spordile

Eelnõuga ei kaasne sotsiaalseid mõjusid ega mõju hariduse, kultuuri ega spordi valdkonnale.

4.1.5. Majanduslikud mõjud

Eelnõu ja strateegia toob kaasa eeldatavalt positiivsed majanduslikud mõjud. Eelnõu pakub rahastamise võimalusi mitmesugustele kaitse valdkonna projektidele, mis võimaldavad arendada kaitseotstarbeliste toodete tootmist Eestis. See omakorda avaldab positiivset majanduslikku mõju. Strateegia loob aluse ka võimalikeks jätkuinstrumentideks kaitsevaldkonnas EL investeeringute tegemiseks, millel on samuti eeldatavalt positiivne rahaline mõju.

4.1.6 Keskkonnamõjud, mõju riigivalitsemisele ja mõjud infotehnoloogiale ja infoühiskonnale

Eelnõu ja strateegiaga ei kaasne olulisi keskkonnamõjusid ega mõju riigivalitsemisele ega infoühiskonnale.

4.1.7 Mõju riigikaitsele ja välissuhetele

Eelnõul ja strateegial on mõju riigi julgeolekule. Strateegia pakub mitmesuguseid tegevusi, mis kasvatavad Euroopa Liidu rolli kaitsevaldkonnas. Eelnõu suurendab EL liikmesriikide ja EL kaitsevalmidust ning koostööd. See mõjub Eesti riigi julgeolekule positiivselt. Konkreetsemaid mõjusid strateegia alusel antavate järgmiste eelnõude kohta saab hinnata erinevate strateegia raames valmivate algatuste juures.

4.1.8 Mõju siseturvalisusele ja mõju regionaalarengule, sh linna-, maa- ja rannapiirkonnadele

Eelnõu ega strateegiaga ei kaasne olulisi mõjusid siseturvalisusele ega regionaalarengu valdkonnale.

5. Seisukohad

5.1 Eesti toetab Euroopa kaitsetööstuse strateegia eesmärgi, milleks on kaitseinvesteeringute, kaitseotstarbeliste toodete ja süsteemide kättesaadavuse, varustuskindluse, Euroopa Liidu kaitsetööstusbaasi konkurentsivõime ja reageerimisvõime, kaitsevõime tugevdamist tehnoloogiate, sealjuures kahese kasutusega tehnoloogiate abil ning rahvusvahelise koostöö võimaluste suurendamine. Strateegia eesmärkide numbrilised sihttasemed, mis puudutavad Euroopa Liidu siseste hangete või ühishangete osakaalu suurendamist konkreetse aja jooksul, peaksid jääma siiski mittesiduvateks, et tagada turul vaba konkurents.

Selgitus: Strateegia üldised eesmärgid toetavad Euroopa ja NATO kaitsevõime suurendamist ja seega Eesti julgeolekuhuve. Eestile on oluline konkurentsipõhise hankekorralduse säilitamine, läbi mille saame tagada oma nõuetele vastava kaitseotstarbelise toote parima hinna ja tarneaja. Lisaks on meile oluline tööstusvõimsuse suurendamise toetamine, riiklike varude täiendamine, rahastamisele juurdepääsu tagamine, eritoetuse pakkumine VKE-dele ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtetele (*mid-caps*), NATO standardite rakendamise tõhustamine, rist-sertifitseerimine ja raamlepingute avamine ning Ukraina toetamine. EL kiir-siirimisvõime (*Rapid Deployment Capacity – RDC*) jaoks vajalikud võimaldid ja muud sõjaliselt vähem olulised suurprojektid on Eesti jaoks vähemprioriteetsed, kuigi toetame NATO-le vajalike võimete, nt õhu- ja raketikaitse ning merealuse seire süsteemide, hankimist EL vahendite abil. Leiame, et on vajalik olla avatud tehnoloogilisele innovatsioonile, mis tuleb ka tsiviilvaldkonnast. Sealjuures näiteks kahese kasutusega tehnoloogiate arendamine teenib otseselt kaitsevõimekuse kasvatamise eesmärki.

Oluline on rakendada strateegiat ilma viivitusteta, kuna see on vajalik, et parandada kaitsevaldkonna ebapiisava finantseerimise kriitilisi tagajärgi ja suurendada meie kaitsevalmidust tänapäevases pingelises julgeolekukeskkonnas.

Eesti ei nõustu, et EL-i tööstusbaas on hetkel liiga killustatud, mistõttu peab tegema täiendavaid pingutusi selle konsolideerimise nimel. Me ei näe vajadust seada uut ühishangete sihttasest kui kehtiv kollektiivne sihttase 2007. aastast (35%) on endiselt täitmata ja liikmesriikide huvi

ühishangete vastu jätkuvalt vähene. Eelistame, et EL toetaks rahaliselt ka ühepoolseid hankeid Euroopa turult.

5.2 Eesti toetab Euroopa Liidu varasemate laskemoona ühist tootmist ja ühishankeid toetavate instrumentide pikendamist ja kohaldamisala laiendamist Euroopa Kaitsetööstuse Programmi raames. Eesti soovib, et instrumentide rahastamiskõlblikkuse ja taotluste hindamise kriteeriumid soodustaksid Eesti jaoks olulisi võimeprioriteete nagu laskemoon, õhukaitse ja kauglöögivõimekus. Eesti peab oluliseks kaitsetööstuse tootmisvõimekuste arendamist. Eesti toetab läbirääkimiste käigus ka sõjaliseks liikuvuseks vajaliku taristu arendamise ja kriitilise tsiviiltaristu kaitseks sobivate süsteemide arendamise rahastamist.

Selgitus: Eelnõuga soovitakse jätkata kahe varasema EL instrumendi toimepõhimõtet ja suunata nendesse täiendavat rahastust. EL ühishangete määruse (EDIRPA) ja laskemoona tootmise toetamise (ASAP) määrused on vastu võetud varasemalt. Need on olnud kasulikud instrumendid ja pakkunud liikmesriikidele ja nende ettevõtetele rahastusvõimalusi. Kuna nimetatud instrumendid on nii ajas kui rahaliselt piiratud, jätkab EDIP sissetöötatud loogikat. EL ühishangete soodustamise määrus näeb ette boonused kui mitu liikmesriiki otsustavad mõnd kaitseotstarbelist toodet hankida ühiselt. Laskemoona tootmise toetamise määrus näeb ette EL grandid projektidele, mis arendavad ELis laskemoona või selle komponentide tootmist. Läbirääkimistel püüame tagada, et uute instrumentide kriteeriumid oleksid võimalikult soodsad Eesti ja NATO võimeprioriteetide täitmise suhtes ning võtaksid arvesse rinderiikide eripärasid ning tõenäolisi eeliseid. Lisaks püüame tagada, et EL kaitsetööstuse initsiatiivides oleks võimalikult soodsad tingimused väikese- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Seeläbi toetame eelkõige just Eesti ettevõtjaid - Eestis tegutsevatest ettevõtetest 99,9% on VKEd.⁴

Eesti toetab, et määruse eelnõu pikendab mh varasemat laskemoona tootmise instrumenti ning suunab sinna täiendavat rahastust. Samas on Eesti jaoks väljakutseks, et määruse eelnõu on väga üldine täpsemate rahastamisprioriteetide teemal. Euroopa komisjon soovib rahastatavad tegevused ja rahastamise tingimused määratleda EL nõukogust tase madalamal (programmikomitees), mistõttu on eelnõu hetkel ebaselge, millised on EL kaitsevõime tõstmise rahastamise prioriteedid ning -tingimused. Eelnõu kohaselt on määruse eesmärgiks toetada Euroopa ja Ukraina kaitsetööstusbaasi arendamist, kuid ei ole kirjeldatud, mis on täpsemad rahastamisprioriteedid ja võimearendused selle raames. Seepärast peab Eesti selguse huvides oluliseks, et ka alusmäärus sätestaks täpsemalt rahastamise valdkonnad. Eesti hinnangul on vajalik Euroopas keskenduda suure- ja keskmise kaliibrilise laskemoona tootmisele, samuti õhuründemoona, droonipõhise lahingumoona ning lõhkeaine tootmisele. Kõnealused prioriteedid vastavad Ukraina sõja õpitundidele ning on koherentsed Eesti poolt arendatava kaitsetööstuspargi kontseptsiooniga. Eesti peab seepärast oluliseks, et määruse alusel antav EL rahastus keskenduks nimetatud prioriteetidele ning et määruse toetusmäärad ning hindamiskriteeriumid soodustaksid nimetatud prioriteetsete valdkondade eelisarendamist. Kuivõrd eelnõu näeb ette mitmeid rahastamisvõimalusi, kuid toetust saavad tegevused on määratletud üldiselt, on mõistlik läbirääkimiste käigus võimalusel püüelda täiendavate rahastamisvõimaluste saavutamiseks ka sõjaliseks liikuvuseks vajalikule transporditaristule ja kriitilise tsiviiltaristu kaitseks sobivate süsteemide arendamisele, sh merealune tsiviiltaristu.

⁴ Vt nt

https://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/uuringud/ettevotlus/vke_arengusuundumused_uuring_2012.pdf.

Arvestades Ukraina kogemust, ei peaks EL toetama võimalikult paljude kõikvõimalike eritüüpi droonide tootmist (ja Ukrainasse saatmist), vaid keskenduma Ukraina vajadustel ja päriselt lahingukogemusega toodete masstootmise soodustamisele.

5.3 Eesti toetab koostöömehhanismi loomist Ukraina kaitsetööstusbaasi toetuseks ja Euroopa Liidu ning Ukraina tööstustasandi koostöö edendamiseks Euroopa kaitsetööstuse programmi raames.

Eelnõu loob võimalused Ukraina kaitsetööstusbaasi toetamiseks, mis läheb kokku Eesti sooviga Ukrainat võimalikult palju aidata ning valmistada neid ette EL ja NATO liikmelisuseks, samal ajal hoides jätkuvat fookust kohesel sõjalisel abil. Tihedam koostöö Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasiga aitab tugevdada Ukraina kaitsevõimet ning suurendab EDTIB suutlikkust rahuldada nii liikmesriikide kui ka Ukraina vajadusi. Selleks näeb eelnõu ette luua nn Ukraina toetuse instrument, mille eesmärk on läbi koostöö taastada, rekonstrueerida ja moderniseerida Ukraina kaitsesektori tehnoloogia ja tööstuslik baas.

Muuhulgas pakub määrus võimaluse arendada koostööd Eesti ja Ukraina kaitsetööstuse ettevõtete vahel selliselt, et tootmine oleks osaliselt või täielikult Euroopa Liidu territooriumil, nt Eestis. See on soodne nii Ukrainale, kuna selle kaudu laieneb pakkujate baas, kui ka nende riikide majandusele ja kaitsevalmidusele, kelle territooriumile täiendavaid tootmisvõimeid rajatakse. Eesti peab oluliseks, Ukraina kaitsetööstusbaasi ning EL ja Ukraina tööstuste koostööks antava toetuse rahastamisprioriteedid on sarnased Euroopa võimearendusprioriteetidega (s.o fookusega suure- ja keskmise kaliibrilise laskemoona tootmisele, samuti õhuründemoona, droonipõhise lahingumoonaga ning lõhkeaine tootmisele). Samal põhjusel toetab Eesti strateegia raames tehtud ettepanekut tagada droonitootmise suurendamist Euroopas ning droone puudutava regulatiivse keskkonna parandamist, et nende tee arendusest hankeni oleks võimalikult lühike. Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi edasiseks toetamiseks toimib Kiievis avatav ELi innovatsioonibüroo sillana ELi, sh Eesti idufirmade ja novaatorite ning Ukraina tööstuse ja relvajõudude vahel. See aitab edastada tehnoloogilisi läbimurdeid, millel võib lahinguväljal mõju olla.

Osana EL-i tulevastest julgeolekualastest kohustustest Ukraina ees⁵ peaks EL edendama tihedamat koostööd Ukraina kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasiga, et suurendada selle suutlikkust rahuldada esmavajadusi, ning tegema tööd standardite ühtlustamise ja parema koostalitlusvõime nimel.

5.4 Venemaa agressioonist tingitud julgeolekukriisi ja majandusolukorra tõttu peab Eesti vajalikuks tõsta kiiremas korras Euroopa kaitsevalmidust. Selleks tuleb analüüsida täiendavaid EL rahastamisallikaid eesmärgiga võtta vähemalt 100 miljardit eurot kasutusele enne 2028. aastal käivituvat uut ELi pikaajalist eelarveperioodi. Ühe võimaliku lahendusena toetame selleks solidaarselt EL kaitsevõlakirjade väljastamist, et vähendada kiirkorras Euroopa kaitse strateegilisi puudujääke. Eesti toetab ka määruse eelnõus toodud võimalust liikmesriikidel, EL institutsioonidel, kolmandatel riikidel või rahvusvahelistel organisatsioonidel anda täiendavat rahalist toetust kaitsetööstuse programmile kui võimalikku täiendavat finantseerimisallikat.

---

⁵ Raamistik, mis käsitleb ELi tulevase julgeolekualaseid kohustusi Ukraina ees ja mille Nõukogu kiitis heaks 27. novembril 2023.

Selgitus: Vene Föderatsiooni poolt Ukraina vastu suunatud agressioonisõja foonil on esile kerkinud Euroopa kaitse olulised strateegilised puudujäägid. Liikmesriikide laskemoonavarude tase on kaitsevalmiduse tagamiseks ebapiisav ning Euroopa kaitsetööstus ei ole suutnud kohaneda halvenenud julgeolekukeskkonna vajadustega. Need kitsaskohad õõnestavad ka Euroopa Liidu võimekust pakkuda Ukrainale sõjalist toetust. EL pikaajalises eelarves 2021-2027 on kaitsekulutusteks ette nähtud ainult 0,9% ehk 11 miljardit eurot, mis ei vasta Euroopa kaitsevalmiduse tõstmise rahalistele vajadustele arvestades julgeolekukriisi ulatust. Seetõttu on EL-il tähtis leida märkimisväärsed täiendavad vahendid julgeoleku- ja kaitsevaldkonna täiendamaks rahastamiseks, mis on tänases julgeolekuolukorras kriitilise tähtsusega. Tagades tulevast strateegia raames avaldatavates ettepanekutes piisavad finantsvahendid, anname selge signaali ja tõuke EL tasemel kaitsevaldkonna investeringute vajaduse olulise suurendamise kohta. Peame oluliseks kasvatada Euroopa kaitsevalmidust juba täna, kuna meil on mitmeid suuri võime- ja tootmislünki, mille lahendamiseks on vaja seniseid riikide ja EL eelarve rahastamismahte oluliselt suurendada.

Ühe võimaliku variandina toetame kaitsevaldkonna rahastuse suurendamiseks EL kaitsevõlakirjade emiteerimist. Arvestades pikaajalise eelarve vahetähtsuse läbivõimimise kogemusega, mille käigus eelarve 66 miljardi euro võrra suurendamise ettepanekust jäi järele 21 miljardit eurot täiendavaid eelarvevahendeid, siis on kaitsevõlakirjad võimaluseks kiiresti rahastada Euroopa ja Ukraina kaitsevõime tõstmist vajalikus mahus. Kaitsevõlakirjade emiteerimise ideed on varasemalt kaitsnud ka Euroopa Ülemkogu eesistuja Charles Michel Euroopa Kaitseagentuuri aastakonverentsil, kus ta leidis, et liikmesriigid võiksid järgmise 10 aasta jooksul investeerida kaitseks 600 miljardit eurot. Prantsusmaa president Emmanuel Macron on toetanud Eesti peaministri Kaja Kallase ettepanekut emiteerida kaitsevõlakirju 100 miljardi euro ulatuses. Ootame, et Euroopa Komisjon esitaks juuni EL Ülemkogule kaitsevõlakirjade emiteerimise ettepaneku. ELi kaitsevõlakirjade emiteerimisest saadud vahendid tuleks suunata eelkõige EL kaitsevalmiduse tõstmiseks, kaitsetööstuse toetamiseks, võime- ja tootmislünkade täitmiseks ja võimalike kaitsevaldkonna EL ühishuviprojektide elluviimiseks, näiteks Euroopa kaitsetööstuse programmi suurendamise kaudu. Osana rahastamislahenduste arutelu protsessist tuleks kokku leppida ka vahendite kasutamise viis (Eesti toetab pigem vahendite kasutamist toetuste kaudu); kasutusotstarbed ja nende vahelise jaotuse põhimõtted, samuti võlakirjade teenindamisega seonduv. Kui EL ühine laenamine teha EL eelarve tagatisel, saaks selleks kasutada EL Taasterahastu eeskujul, kus loodud instrument vastas eelarve tasakaalu ja distsipliini nõuetele (ELTL art 310), omavahendite süsteemi terviklikkuse tingimustele (ELTL art 311) ning põhimõttele, et liikmesriigid ei taga teineteise võetud kohustusi (ELTL art 125). Konkreetse instrumendi õiguslik alus vajab analüüsi lähtuvalt sellest, milliseid tegevusi ja mil viisil ühise laenu eest teha kavatsetakse.

Vabariigi Valitsus võttis 9. mail 2024 vastu seisukohad 2028. aastal algava EL pikaajalise eelarve kohta, mille kohaselt eelarvest tuleb senisest enam rahastada kaitsevalmidust ja ühenduste arendamist ning tagada Ukraina toetamine. Lisaks toetame määruse eelnõus ettenähtud võimalust liikmesriikidele, ELi institutsioonidele, kolmandatele riikidele, rahvusvahelistele organisatsioonidele, rahvusvahelistele finantsinstitutsioonidele ja muudel kolmandatele isikutele teha ka täiendavaid sissemakseid EDIP-isse lisaks algsele 1,5 miljardit euro suurusele eelarvele, kuna see loob täiendavate projektide läbiviimise ja vajalike tulemuste saavutamise võimalust.

5.5 Eesti soovib, et strateegia ja määruse raames loodavate instrumentide tingimused, sealhulgas rahastamiskõlblikkust puudutavad, oleksid võimalikult vähe piiravad NATO liitlaste suhtes, kes ei ole Euroopa Liidu liikmesriigid.

Selgitus: Eesti toetab Euroopa ettevõtete tarneahelate avamist teistele EL liikmesriikidele piiriüleseks koostööks, kuid mitte nende sulgemist Eesti jaoks olulistele liitlastele ja kaitsekoostöö partneritele NATO-s nagu USA ja UK. Eesti toetab Euroopa kaitsetööstuse tarneahelates riskide maandamist, kuid ei näe kaitsevõime soetamist NATO liitlastelt riskina. Meile on oluline hoida suhteid juba olemasolevate oluliste partneritega ja tagada tarneahelate paindlikkus, millel võib kriisi ajal olla kriitiline roll. Seepärast toetab Eesti, et määruse rahastamistingimused on võimalikult vähepiiravad Eesti jaoks olulistele liitlastele ja kaitsekoostöö partneritele NATO-s nagu USA ja UK.

5.6 Eesti toetab Euroopa Investeerimispanka Grupi rolli suurenemist Euroopa Liidu kaitsevõime tugevdamise rahastajana. Eesti toetab Euroopa Investeerimispanka Grupi mandaadi muutmist viisil, et see võimaldaks rahastada ka täielikult kaitseotstarbelisi projekte. Eesti toetab kaitsevaldkonna tarneahelate ümberkujundamise kiirendamise fondi loomist edendamaks kaitsetööstuse ettevõtete juurdepääsu rahastamisele.

Selgitus: Euroopa kaitsetööstuse programmi määruse ettepanek sisaldab programmi eelarve rakendamist (kaudse juhtimise osas) Euroopa Investeerimispanka Grupi (s.h. Euroopa Investeerimisfond) poolt. Toetame seda ettepanekut ja leiame, et Euroopa Investeerimispanka Grupi roll EL kaitsevõime tugevdamisel peab rahastajana suurenema, sealhulgas puhtalt kaitseotstarbeliste projektide puhul. Panga ja selle grupi rahastamismandaadi täpsustamine on praegu ette valmistamisel ning tõenäoliselt kinnitatakse panga juhtorganite poolt juunis 2024. Selles kontekstis on oluline, et mitmepoolsete arengupankade laenupoliitika muutmisel tuleb kaitsta pankade kõrget krediidiireitingut et pikaajaliselt säilitada soodsad rahastamistingimused turgudel. Mandaadi muutmine on oluline signaal kogu Euroopa kapitaliturule, et kaitsetööstus on atraktiivne ja jätkusuutlik investeering. Samuti toetame kaitsetööstusstrateegia teemalises teatistes rõhutatud vajadust võimalikult suures ulatuses ära kasutada juba olemasolevaid EL finantsinstrumente. Kaitsevaldkonna tarneahelate ümberkujundamise kiirendamise fondi (FAST) eesmärgiks on suurendada VKEde ja väikeste keskmise turukapitalisatsiooni ettevõtjate kaitsealase tootmisvõimsuse suurendamiseks vajalike investeeringute võimendamist, riskide vähendamist ning nende kiirendamist. Kaitsevaldkonna tarneahelate ümberkujundamise kiirendamise fond parandab seega kaitsevaldkonna tehnoloogiaid arendavate VKEde juurdepääsu rahastamisele. Läbirääkimiste käigus on oluline, et FAST loomisel oleks praktiline kasu ning vähene bürokraatia. Soovime, et kui uue rahastamisvahendi raames plaanitakse pakkuda VKEdele toetust laenude ja/või omakapitali kaudu rahastamisena, siis on oluline, et VKEdele oleks paindlikkus määratleda milleks investeering/laen läheb ning taotlemise protsess peab olema vähese bürokraatiaga ja paindlik.

5.7 Eesti eelistab määruse eelnõus sisalduva tootmisvõimekusi toetava instrumendi baasabimäära tõstmist 45%-ni toetuskõlblikest kuludest ja toetab eelnõus toodud lisavõimalusi boonusteks. Eesti eelistab, et määrus loob võimaluse täiendavateks 10%-listeks boonusteks kui rahastatav projekt toetab Ukraina vajadusi, soodustab uute tootmisvõimsuste arendamist liikmesriikides, sealhulgas Eestis, viiakse ellu riikide piiriülese koostööna või soodustab VKEde kaasumist.

Selgitus: Hetkel on tootmisvõimekusi toetava instrumendi baas abimäär 35% projekti toetuskõlblikest kuludest. Eesti peab baasmäära mõnevõrra madalaks arvestades uute tootmisvõimekuste loomise investeerimismahukust ning soovib selle tõsta vähemalt 45%-ni. Lisaks soovib Eesti, et määruses on toodud alused, mille täitumise järel on võimalik tõsta abimäära vähemalt täiendava 10% võrra. Nt ühisprojektis osalevate riikide arv, piiriülene koostöö, uute tootmisvõimekuste arendamine liikmesriikides (nn *greenfield* investeringud), sealhulgas Eestis. EDIP määruse eelkäijatel (EDIRPA ja ASAP) on see tavapärane praktika. Eelistame, et selgelt oleks defineeritud nõue kaasata mingis mahus VKE-sid. Soovime, et ka määruses toodud projektide hindamiskriteeriumid lähtuksid samadest prioriteetidest ning et määruse tekst võimaldaks mitme vähemalt 10%-lise boonuse saamist samaaegselt ühele projektile.

5.8 Eesti toetab kaitsevaldkonna Euroopa ühishuviprojektide määratlemist, milles osaleb vähemalt neli liikmesriiki. Eesti eelistab, et peamised ühishuvi projektideks sobivad valdkonnad lepitakse kokku määruse tekstis ning et nende üle otsustamine on läbipaistev. Eesti jaoks on prioriteetsed valdkonnad Euroopa regionaalsed õhu- ja raketikaitseüsteemid, kauglöögivõimekused, droonitootmise võimekused, Euroopa merealuse seire ja kriitilise taristu kaitsmise võimekused, laskemoona ja lõhkeaine tootmine.

Selgitus: Eelnõus ei ole selget viidet, mis valdkonnas võiksid EL kaitsevaldkonna ühishuvi projekti olla. Strateegias ja eelnõus on toodud üldine viide, et ühishuvi projektid lähtuvad EL ja liikmesriikide vajadustest kaitsta juurdepääsu küber, kosmose, õhu ja meredomeenile ning mainib strateegilisi võimaldeid. Eelnõu kohaselt võib ettepaneku Euroopa ühishuvi projektideks teha Euroopa komisjon määruse tööprogrammi raames (s.o määrusega võrreldes tase madalamal) konsulteerides eelnevalt *Defence Industrial Readiness Board*-iga. Eesti peab kõnealust mehhanismi läbipaistmatuks ning see ei anna selgust määruse rahastamisprioriteetide mõttes. Määruse eelnõu kohaselt võib ühishuviprojektide rahastamiseks minna kuni 25% kogu instrumendi rahalisest mahust. Peame seepärast vajalikuks seda sõnaselgelt määruses täpsustada. Eesti jaoks on prioriteetsed valdkonnad Euroopa regionaalsed õhu- ja raketikaitseüsteemid, kauglöögivõimekused, droonitootmise võimekused, Euroopa merealuse seire ja kriitilise taristu kaitsmise võimekused (sh mitmeid liikmesriike ühendav merealune kriitiline taristu), laskemoona ja lõhkeaine tootmine. Eesti jaoks ei ole hetkel prioriteetsed küber ja kosmose valdkonna Euroopa ühishuviprojektid.

5.9 Eesti toetab, et Euroopa kaitsetööstuse strateegia ja programmi rahastamisprioriteetid oleks enam seotud Euroopa Liidu võimearendusplaani ja kaitseküsimuste iga-aastase kooskõlastatud läbivaatamisega, kuid näeb vajadust nende sees täiendavalt prioriseerida eriti kiireloomulisi ja NATO-ga kattuvaid vajadusi nagu õhu- ja raketikaitse, kaudtule võime ning kasvatada kriitilisi laskemoonavarusid. Eesti toetab kaitsetööstusvalmiduse nõukogu loomist, kuid soovib, et selle mandaat oleks nõuandev, selle ülesanded toodud määruses ja otsustusprotsess läbipaistev.

Selgitus: võimearendusplaani (*Capability Development Plan* – CDP) ja kaitseküsimuste iga-aastase kooskõlastatud läbivaatamise (*Coordinated Annual Review on Defence* – CARD üks funktsioonidest on võimalike liikmesriikide ühishuvides olevate projektide

kindlakstegemine ja nende hilisem rahastamine. NATO-ga kattuvate vajadustega koordineerimist toetab fakt, et 23 EL liikmesriiki on ka NATO liikmed. Rahastamisprioriteetide seas on Eesti jaoks väheolulised EL kiirsiirmisvõime (RDC) jaoks vajalikud võimaldid ja muud sõjaliselt vähem otstarbekad lipulaevaprojektid (kuigi toetame nt õhu- ja raketikaitse ning merealuse seire süsteemide hankimist). Eelnõu omistab palju ülesandeid ja konsulteerimist loodavale Kaitsetööstusvalmiduse nõukogule (*Defence Industrial Readiness Board*). Määruse eelnõus on pigem selgelt toodud selle koosseis ja ülesanded, kuid ei ole arusaadav, kuidas nõukogu otsuseid vastu võtab (lihthäälte enamus, ühehäälsus, kvalifitseeritud häälte enamus või muu). See on oluline, kuna nõukogu annab arvamusi nt ühishuvi projektide määramiseks. Peame oluliseks, et loodavas nõukogus, mis aitab tagada tõhusat valitsuste ja ettevõtjate vahelist koostööd ning tugevdada dialoogi ja kaasatust, oleks tööstuse poolelt esindatud Eesti kaitsetööstuse esindaja. Selleks, peame oluliseks, et Eesti seisaks hea selle eest, et nõukogu esindajate valikul oleks arvestatud ka võimalusel geograafilist tasakaalu ning heterogeenset Euroopa kaitsetööstust. Samuti on oluline, et EL ühishuviprojektide kujundamisel arvestataks lisaks Eesti vajadustele ka Eesti kaitsetööstuse võimekusi, võimaldamaks Eesti kaitsetööstuse ettevõtetel konsortsiumites osaleda.

5.10 Eesti toetab määrusega Euroopa Komisjonile antavat õigust koguda andmeid kaitsevaldkonna kriitiliste toodete saadavuse, pakkumise, tarneahelate ning tootmisvõimekuste kohta Euroopa Liidus tingimusel, et see ei suurenda oluliselt ettevõtete halduskoormust.

Selgitus: EDIP loob õigusliku aluse Komisjonile hankida, sh teatud tingimustel kohustuslikus korras, ettevõtetelt teatud tundlikku infot selleks, et osata ette näha võimalikke häireid tarneahelates ja töötada välja või efektiivselt rakendada asjakohaseid kriisimeetmeid. Näiteks võidakse küsida ettevõtete tootmismahdade kohta, mis kogustes nad vajavad ja kust nad saavad oma komponente ja toormaterjale, mis hindadega on nende komponendid ja toormaterjalid jne. Seda kõike võidakse teha vaid vastavalt vältimatule vajadusele ja kriisi proportsioonile. Eesti leiab, et agregeeritud andmete koondamine annab võimaluse läbi EL rahastuse ja muude meetmete tegeleda vajakajäämistega ning seeläbi oluliselt tõsta Euroopa kaitsevalmidust ja kriisikindlust. Hetkel on andmete puudumine probleemiks nii meile, kui ka paljudele teistele liikmesriikidele.

5.11 Eesti toetab Euroopa relvastusprogrammi koostööstruktuuri loomist määruse eelnõus pakutud kujul, selleks et edendada kaitseotstarbeliste toodete ühishankeid.

Selgitus: Eelnõu näeb ühe vabatahtliku riikidevahelise süvendatud koostöö vormina ette võimaluse luua Euroopa relvastusprogrammi koostööstruktuur (*Structure for European Armament Programme* – SEAP). SEAP eesmärgiks on kaitseotstarbeliste toodete ning kaitsetehnoloogia ja -teenuste ühishangete, sealhulgas kaitsealase teadus- ja arendustegevuse, katsetamise ja sertifitseerimise korraldamine ning esialgse tootmise ja kasutusaegse toega seotud ühekordsete investeeringute tegemine. Samuti kaitseotstarbeliste toodete olelusringi ühine haldamine, sealhulgas varuosade ja logistikateenuste hankimine ning vajaduse korral avaliku ja erasektori partnerluste loomine, et tagada kaitseotstarbeliste toodete tõhusus ja hea kättesaadavus. SEAP-il on vähemalt kolm liiget, kelleks võivad olla liikmesriigid, assotsieerunud riigid või Ukraina, seejuures kuulub SEAP-i liikmete hulka kuulub vähemalt kaks liikmesriiki. SEAP loomine käib läbi taotluse ja põhikirja esitamise Euroopa komisjonile. SEAP asukohariik tunnustab seda rahvusvahelise organisatsioonina ning tal on juriidilise isiku staatus. SEAP organisatsioon on toetuskõlblik EDIP määruse all ning saab kasutada hankimisel käibemaksu ja aktsiisi vabastus kui asukoha riik määratleb ta rahvusvahelise organisatsioonina.

5.12 Eesti toetab julgeolekuga seotud tarnekriisi olukorras Euroopa Liidu sisese kaitseotstarbeliste toodete veo lihtsustamist ja toetab Euroopa Komisjoni ettepanekut kiiremaks lubade väljastamiseks 2 tööpäeva jooksul.

Selgitus: Euroopa Komisjon on eelnõus art 51 teinud ettepaneku, mis puudutab liikmesriikide vahelist kaitseotstarbeliste kaupade veo ELi sisest lihtsustamist: et julgeoleku olukorraga seotud kaupade ja komponentide tarnekriisi ajal tagada varustuskindlus ja üksteist kiiremini aidata, on komisjoni ettepanek selliste kaupade veoga seotud lube väljastada 2 tööpäevaga. Julgeolekuga seotud tarnekriisi seisukorra kuulutab välja Euroopa Liidu Nõukogu maksimaalselt 12 kuuks. Säte puudutab vaid EL siseseid vedusid ja kitsalt piiritletud juhte, kolmandasse riiki ekspordiks ehk näiteks Ukrainasse kaitsevarustuse tarnimiseks kehtivad endiselt tavapäraseks menetlusajad.

Eesti toetab kõnealust sätet, kuna see hõlbustab liikmesriikide vahelisi kaitsevarustuse tarneid. Vajadusel on võimalik tooted saada teistelt liikmesriikidelt mõne päevaga kätte. Tavapäraselt võib sõjaliste kaupade ekspordilubade taotlemine EL riikides võtta aega mitu kuud, Eesti puhul on näiteks strateegilise kauba komisjoni menetlusaeg 30 tööpäeva. Seega tooks muudatus kaasa olulise ajavõidu.

Tegemist oleks juba olemasoleva direktiivi 2009/43/EC ühtsema rakendamisega EL-s. Direktiiv käsitleb ühendusesisese veo lihtsustamist ning annab hea aluse üldlubade andmiseks ja kaitsetoodete kiiremaks veoks EL sees. Kuna liikmesriikide ekspordipoliitikad on erinevad, rakendavad liikmesriigid direktiivi erinevalt ja ei kasuta kõiki võimalusi, mida see pakub. Näiteks Eesti strateegilise kauba seaduses on erand tehtud ja ettevõtelt ei küsita luba, kui selle on juba väljastanud teine liikmesriik. KOM ettepanek aitab seda praktikat tarnekriisi ajal ühtlustada.

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine.

Eelnõu kohta esitasid ministriumidest oma seisukohad Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Kliimaministeerium. Samuti Eesti Kaitsetööstuse ja Kosmose Liit. Kõigi esitatud arvamustega on seisukohtade koostamisel arvestatud.